

שדווקא ערותו על כך שמצא את המגילה באמתחת הכתבים ולא שקיבלה ולמדה באופן ישיר מ' נתן, וכן העובדה שהמגילה שהייתה תחת ידו אברה או נגנבה, הן שמונעות את האפשרות לראות בו חוליה בשלשלת המסירה של המגילה. ר' נחמן מטשעהרין גילה את המגילה באקראי ולא העבירה לאיש, ולכן אינו חלק משלשלת המסירה. קושי נוסף בתיאור זה הוא הטענה, שר' אברהם בר' נחמן היה האחד בדור שידע את המגילה ואיש מלבדו לא ידעה. ראינו לעיל שכתב היד שהיה בידי ר' נתן צבי קעניג ושממנו ציטט בספרו "נוה צדיקים" הוא העתקה של מגילת סתרים שעשה ר' אלטר טפליק; ואם כך, הרי גם ר' אלטר היה בסוד המגילה – ומדוע לא אוזכר אף הוא בשלשלת המסירה? לכאורה תיאור זה אף מתעלם מן העובדה שהמגילה עדיין קיימת והיא מצויה גם היום בידי חסידי ברסלב, או שאין עובדה זו ידועה לו. שאלות אלו מעמידות בספק את ערכה של מסורת ציורית זו כתיאור נאמן של שלשלת מסירת מגילת סתרים. בהמשך אשוב למסורת זו, ואציע דרך שבה היא יכולה להשתלב עם מכלול הפרטים הנוספים שאנו יודעים על שלשלת המסירה.

הוצאת המגילה מאוקראינה

הספר "אומן, כך נפרצה הדרך", שראה אור בשנת תשס"א, מתאר את סיפור העליות לקברו של ר' נחמן באומן שעלו ר' גדליה פליער⁵³ ורעיו בשנים תשכ"ב-תשכ"ו, שנים רבות טרם הוסר מסך הברזל הסובייטי. תוך כדי תיאור העליות מתברר פרק נוסף בתולדות מגילת סתרים, פרק העוסק בהוצאתה של מגילת הסתרים מאוקראינה ובגלגולי המגילה בקרב חסידי ברסלב בדור האחרון. כך מתאר ר' גדליה פליער את הנסיבות שבהן קיבל מר' יחיאל מיכל דורפמן⁵⁴ כתבים הכוללים את מגילת סתרים:

דבר ראשון נתן לי ספר קטן כתוב בכתב יד שנכתב על ידי ר' אלטר טפליקער ע"ה, בו היו כתובים הרבה דברים שכבר נדפסו בספר כוכבי אור, והרבה דברים אחרים שלא נדפסו בכלל. ר' מיכל קיבל את הספר מר' אברהם שטרינהארץ⁵⁵ כשביקר בביתו, לפני נסיעתו לארץ ישראל, ספר מאד נדיר, "הספר הזה" – אמר ר' מיכל – "מאד יקר לי אבל אם אני אשאר ברוסיה אין מה לעשות אתו כאן".⁵⁶

53 ר' גדליה פליער נולד בארצות הברית, התקרב לחסידות ברסלב דרך ר' צבי אריה רחנפלד, ומתגורר היום בירושלים.

54 מחסידי ברסלב הבודדים שהמשיכו להגיע לקברו של ר' נחמן תחת השלטון הקומוניסטי וממארגני המניין הברסלבי באומן בראש השנה. היום הוא "זקן אנ"ש", ראש ישיבת האור הנעלם, שהיא הישיבה המרכזית של ברסלב בשכונת מאה שערים בירושלים.

55 ראה עליו להלן נספח ב, הערה 13.

56 אומן, כך נפרצה הדרך, עמ' 102.

הרצון לחלץ את הספר הנדיר ולהוציאו מחוץ לגבולות השלטון הקומוניסטי נבע מתוך המציאות הקשה שבה היו שרויים יהודי אוקראינה בפרט ומזרח אירופה בכלל כאותה העת. כל פעילות בענייני יהדות הייתה עלולה להעמיד את העוסקים בה בסכנה חמורה, והאפשרות לחיות חיים יהודיים הלכה והצטמצמה. ר' מיכל חשש שמא לא ישרוד דור המשך לחסידי ברסלב בברית המועצות ושלא יהיה למי להעביר את הספר יקר הערך.⁵⁷ במקום אחר בספר מובאים פרטים נוספים על הספר שקיבל ר' גדליה פליער מר' מיכל דורפמן:

כבר הזכרתי שר' מיכל שיחי' נתן לי ספר בכתב יד של ר' אלטר טפליקער זצ"ל הי"ד, ושם יש דברים רבים שלא נדפסו שרבינו אמר לר' נתן ור' נפתלי תלמידיו מה יקרה באחרית הימים. כמו כן אמר לר' נתן שיכתוב הכל בראשי תיבות, ושלא יספר לאף אחד מה ששמע, ובכל דור יהיה למישהו את הספר הזה שיעבור מיד ליד, וזה נקרא מגילת סתרים הקצר. חלק מזה היה בספר שר' מיכל נתן לי. כשבאתי לא"י והראיתי את הספר לר' הירש לייב,⁵⁸ אמר לי שזה שלו, משום שר' אלטר טפליקער כתב את הספר, והשאירו אצל בנו,⁵⁹ ור' הירש לייב קנה את הספר ממנו ב־50 רובל. כשיצא מרוסיה פחד שיקחו את זה ממנו, והשאיר את זה לר' אברהם סופר (שטרינהארץ) ע"ה, ור' אברהם נתן את זה לר' מיכל, בעל נכדתו. ר' מיכל נתן לך את הספר כדי שיגיע אלי וזה שלי, אבל אל תפחד אם זה אצלך סימן שזה צריך להיות שלך, רק תתן לי להסתכל בזה, אמר לי.⁶⁰

מידע זה מאפשר לנו לנסות לשער את מסלול התגלגלותה של המגילה, או לפחות של אחת מההעתקות שלה, מימי ר' נחמן מברסלב ועד ימינו. ר' נחמן גילה את מגילת סתרים כדברים שבעל־פה לר' נתן ולר' נפתלי. ר' נתן העלה את המגילה על הכתב והשאיר אותה באמתחת הכתבים. ר' נחמן מטשעהרין, שטיפל בכתבים שנותרו לאחר מותו של ר' נתן והביא רבים מהם לדפוס,⁶¹ ראה את הכתבים ותיאר אותם בהערות שהוסיף לספר "ימי מוהרנ"ת". ר' אלטר טפליקער, שהיה יד ימינו של ר' נחמן מטשעהרין וסייע בעדו בהעתקת כתבי היד,⁶² העתיק גם את מגילת הסתרים שהייתה

57 שם, בעיקר עמ' 100-101.

58 ר' הירש לייב נפטר בשנת תש"ס. ראה עליו אומן, כך נפרצה הדרך, עמ' 151-159.

59 איני יודע לאיזה בן מכוונים הדברים. לר' אלטר היה בן בשם ר' שמואל שמעלקע (ראה גידולי הנחל, עמ' יד) וכן בן בשם ר' דוד ("מבוא", בתוך ביאור הליקוטים, עמ' ט) וכן נוסף בשם ר' אליעזר, שגר בטשעהרין (שיח שרפי קודש, חלק ה, תקמו, עמ' רטז). מסתבר יותר שמדובר באחרון, שכן מקובל שהוא ירש את כתבי אביו (ראה "מבוא", שם, עמ' י).

60 אומן, כך נפרצה הדרך, עמ' 173.

61 ראה עליו גידולי הנחל, עמ' עד; נזה צדיקים, עמ' עז, קלח, קמד.

62 ראה על כך גידולי הנחל, עמ' יג-יד.

בכתב ידו של ר' נתן. ר' אלטר נרצח בפוגרום בטעפליק בשנת תרע"ט, וההענקות שעשה נשארו ביד בנו. ר' הירש לייב קנה את הכתבים מיד בנו של ר' אלטר, אך כאשר עלה לארץ ישראל נאלץ להשאיר אותם בידי ר' אברהם שטרנהארץ. ר' אברהם שטרנהארץ העבירם לר' מיכל, שהיה נשוי לנכדתו, וזה העבירם לר' גדליה פליער כדי שיוציאם מאוקראינה הסובייטית.⁶³

בין הכרת המגילה לבין ידיעת סודה

הניסיון לשחזר את הדרך שבה נמסרה המגילה לא שילב בתוכו את סיפורה של צירל, בתו של ר' אהרן ליפוצקר, על כך שאביה היה היחיד בדורו שידע את המגילה והוא לימדה לר' אברהם בר' נחמן חזן. עוד קודם לכן הערנו על הקשיים שמעלה סיפור זה, שאינו עולה בקנה אחד עם ידיעתנו שר' נחמן מטשעהרין, ר' אלטר מטפליק, וכפי שעולה מכתבי היד של המגילה גם ר' זלמן ממעודוידוקע⁶⁴ ועוד אחרים הכירו את המגילה ואף העתיקו אותה.⁶⁵

בשיחות עם חסידי ברסלב בעניין זה הועלתה הטענה, שאף אם אדם רואה וקורא את המגילה, וגם אם הוא יודע לפתוח את ראשי התיבות שבה, אין זה אומר שהוא יודע את סודה ופשרה. דברי צירל והמסורות האומרות שרק אדם אחד בכל דור יודע את המגילה מתייחסים לידיעת פשר המגילה ולא לידיעה הטכנית של הכתוב בה. ולכן גם אם ר' נחמן מטשעהרין ראה את המגילה אין זה אומר שהוא הבין מה צפון בה. ר' נחמן מטשעהרין בצעירותו לא ראה את עצמו כתלמידו של ר' נתן, ורק לאחר פטירת ר' נתן הכיר ר' נחמן בגדלותו ובסמכותו של ר' נתן ובהיותו הצינור המרכזי לתורתו של ר' נחמן.⁶⁶ על כן אין זה סביר שר' נתן יבחר לגלות את פשר המגילה דווקא לר' נחמן מטשעהרין, שאתו לא היה בקשר הדוק. מדברי ר' נחמן מטשעהרין המשולבים ב"ימי מוהרנ"ת" נראה, שהיכרותו עם המגילה נוצרה במקרה. תוך כדי עיסוק בכתבי ר' נתן ובהבאתם לדפוס מצא את המגילה ואת ההתייחסות אליה

63 לליבון נוסף של מקורות אלו ולמקורות נוספים על קיום המגילה ועל שרשרת המסירה ראה בנספח א.

64 ראה סוף שיחה שנייה במגילת הסתרים. ר' זלמן ממעודוידוקע היה מתלמידיו המובהקים של ר' נתן. ר' זלמן היה בנו של ר' ישעיה שלום, שהיה בנו של ר' יודיל מראשיב. שלושתם שימשו כרבנים של מעודוידוקע. סבו, ר' יודיל מראשיב, היה מחסידיו של ר' נחמן הוהתיקים והמקורבים ביותר, והוא גם ששמע ושימר את המעשה הסודי מהלחם (על כך ועל דמותו ראה מרק, המעשה מהלחם, עמ' 420, 423 ומקורות נוספים שם בהערה 54). אביו, ר' ישעיה שלום, שימר חזיון מעניין של ר' נחמן שאינו ידוע משום מקור נוסף. לחזיון זה אני מקדיש עיון במקום אחר – "מבחן האותיות" (בהכנה). ראה עליו גידולי הנחל, עמ' כט.

65 סיפורה של צירל אינו משתלב גם בתיאור שלשלת המסירה שמביא הרב שיק בספרו פעולת הצדיק.

66 ראה על כך גידולי הנחל, עמ' עד.

באמתחת הכתבים. גם ר' אלטר טפליקר, שעזר על ידו של ר' נחמן מטשעהרין והעתיק את כל ההשמטות ואת מגילת סתרים, לא שותף בסוד ובפשר הפנימי של מגילת סתרים.⁶⁷ וגם האנשים הנוספים שהמגילה התגלגלה לידיהם אכן מכירים את הטקסט אך לא קיבלו את פשרו ומשמעותו, והמגילה נשארת מגילת סתרים עלומה וסתומה גם לאחר שקוראים אותה. סוד המגילה ופשרה אכן היה ידוע לאחד בדור. ר' נפתלי העביר אותו לר' אהרן ליפוצק ור' אהרן ליפוצק העבירו לר' אברהם חזן, ואילו ר' אברהם חזן כנראה לא העביר את הסוד הלאה. לטענתם, היום אולי יש רבים יותר שהמגילה ידועה להם, אך אין בהם אחד שיודע את פשרה.

טענה זו נסמכת גם על העובדה שהמגילה הכתובה היא אך ורק ראשי פרקים ותמצית מרוכזת של שיחת ר' נחמן בנושא סדר ביאת הגואל צדק, ואין היא שכתוב מלא של שיחה זו. "האחד שבדור" שידע את סוד המגילה ידע לא רק את ביאור הקיצורים וראשי התיבות שנרשמו במגילה שבכתב, אלא גם את השלמת הפרטים והנושאים השונים שנאמרו במגילה שבעל-פה אך מעולם לא עלו על הכתב, או עלו במגילה ככתורת בלבד ללא פירוט התוכן והפרטים. האחרון שידע את סוד מגילת סתרים במילואו, כולל גם את מגילת סתרים שבעל-פה, היה ר' אברהם חזן.

3. כתבי היד

בידי מצויים צילומים של שני כתבי יד שונים של מגילת סתרים. הראשון והחשוב שבהם הוא כתב ידו של ר' אלטר טפליקר, והשני מכונה שיחות מאנ"ש והוא העתקה שנעשתה בדורנו. שם המעתיק היה רשום בשער המחברת, אך נמחק בכוונת מכון. כתב יד נוסף של העתקה בת זמננו ראיתי וקראתי אך לא ניתנה לי הרשות לצלם, ולכן לא אתייחס אליו במסגרת זו.

כתב יד ר' אלטר טפליקר

כתב יד זה מלווה במסורת האומרת שהוא כתב ידו של ר' משה יהושע בזשיליאנסקי, המכונה ר' אלטר טפליקר. קביעה זו מסתברת מפרטי כתב היד כפי שנראה להלן, וניתן גם להוכיח אותה מהשוואה למכתבים בכתב ידו של ר' אלטר טפליקר.⁶⁸ כתב יד זה

⁶⁷ בשיחה שהייתה לי עם אחד מהרבנים המרכזיים כברסלב הוא חזר וטען ש"ר' אלטר לא מוסמך", ועל כן גם את כתב היד שלו אין לראות כמוסמך. בשבת שלאחר שיחתנו הוא חזר על דבריו אלו בשיעור שאמר בפני מאות חסידיו. ייתכן שבכך רצה להקדים תגובה לפרסום המגילה, ולאפשר הסתייגות מהמשחמע ממנה. לי אין ספק שכתב היד של ר' אלטר אמין לחלוטין, ואין שום פתח לפקפק בעדותו שהעתיק את מגילת סתרים אות באות מכתב ידו של ר' נתן. גם בקרב החסידים השונים שאתם שוחחתי ושנחשבים מומחים לכתבי היד הברסלביים לא עלה ערעור כלשהו על אמינותו של ר' אלטר טפליקר.

⁶⁸ ראה להלן נספח א.

הוא חלק מתוך כתב יד מקיף יותר ובו העתקות שונות של ספרות ברסלבית. העתקה חשובה ורבת עניין המצויה בו, מלבד מגילת סתרים, היא "ספר השמטות מחיי מוהר"ן". ספר זה תואר על ידי ר' נתן צבי קעניג בספרו "נוה צדיקים", והוא מכונה על ידו "השמטות כת"י", ש"אספם וקבצם הרה"ח [הרב החסיד] ר' משה יהושע המכונה ר' אלטר מטעפליק זצ"ל". ומצויים בו "כמה פרטי דברים אשר לא נמסרו אלא מפה לאוזן מכמה טעמים כמוסים, ויש אשר אדמו"ר זצ"ל הזהיר מלגלותם".⁶⁹

כתב היד של ספר השמטות מחיי מוהר"ן הוא כנראה המקור לקונטרס הנדפס "השמטות מחיי מוהר"ן" שנכרך עם הספר "ימי התלאות" בשנת תרצ"ג על ידי ר' שמואל הורוביץ,⁷⁰ והוא כולל גם את המעשים הסודיים מעשה מהשריון ומעשה מהלחם.

בפתיחה לספר "השמטות מחיי מוהר"ן" מובאת הקדמת המעתיק, וזה לשונה:

ספר השמטות מספר חיי מוהר"ן אשר נשמטו בעת הדפוס ולא נדפסו, ונקבצו פה הן ענינים שלמים והן סיום המימרות אשר תחלתם נדפסו והסיום נשמט ולא נדפס: וזאת לדעת אשר ציוני הדפין והאותיות שרשמתי בכרך הזה לספר חיי מוהר"ן הנדפס הוא הנדפס בלעמברג פעם ראשונה לפרט זה ינחמנו ממעשנו הוא שנת תרלו"ק [לפרט קטן] גם נעתק פה איזה השמטות מספר ימי מוהרנ"ת הנדפס ג"כ [גם כן] בלעמבערג שנה הנ"ל. נעתק בשנת תרנח לפ"ק פה טעפליק.⁷¹

הפרטים אכן הולמים את ר' אלטר טפליק. ר' אלטר היה יד ימינו של ר' נחמן מטשעהרין, שהוציא לאור הן את "חיי מוהר"ן" והן את "ימי מוהרנ"ת", והוא הרבה לעסוק בהעתקת כתבי יד ובעריכת ליקוטים.⁷² שנת ההעתקה, תרנ"ח (1898), כארבע שנים לאחר פטירת ר' נחמן מטשעהרין, ומקום ההעתקה טעפליק מתאימים אף הם. לאחר אותו חלק בכתב היד הקרוי ספר "השמטות מחיי מוהר"ן" מובאת מגילת סתרים. גם למגילה מקדים המעתיק הקדמה המהווה מעין שער למגילת סתרים, וזה לשונה:

העתקה מקונטרס הנקרא מגלת סתרים מכתובת יד מורנו מוהר"ן נתן זצ"ל אות באות אשר שמע מוהר"ר הר' נתן זצ"ל [זכר צדיק לברכה] מפי אדמו"ר [אדונו מורנו ורבנו] הקדוש הנגמח' [הנחל נובע מקור חכמה] כל סדר ביאת הג"צ [הגואל צדיק] שיבא במהרה בימינו אמן והעתקתי ההעתקה הזאת מכרך

69 נה צדיקים, עמ' קצג-קצד.

70 כנראה בעת שהותו באוקראינה העתיק ר' שמואל הורוביץ מכתב יד זה.

71 הקדמה זו הודפסה בספרו של קעניג, נה צדיקים.

72 ראה עליו גידולי הנחל, עמ' יג-יד; "מבוא", ביאור הליקוטים, עמ' ח-י.

73 על דרך סימון ראשי התיבות והקיצורים בכתב היד ראה להלן חלק שני, הערה 1.

א' [חד] מספר חיי מוהר"ן אשר היה אצל ר' נפתלי זצ"ל והכרך היה כתיבת יד מורנו מוהרנ"ת זצ"ל [מורנו הרב נתן זכר צדיק לברכה].

צורת כתב היד, גודל העמוד וצורת העמוד בשני כתבי היד – הן ההשמטות מ"חיי מוהר"ן" והן העתקת מגילת סתרים – זהים, ונראה שמתחת יד מעתיק אחד יצאו. אמנם במגילת סתרים הכתיבה מרווחת יותר, אך נראה שהבדל זה נובע מחשיבות הטקסט ומכך שחלקו כתוב בראשי תיבות בלבד; העתקתו דורשת אפוא תשומת לב והקפדה יתרה על כל אות ואות.⁷⁴

משום מה העתיק ר' אלטר תחילה את החלק השני של מגילת סתרים, שנאמר בשנת תקס"ט, ולאחריו את החלק הראשון, שנאמר בשנת תקס"ו. להלן הן בצילום כתב היד והן בפענוח שלו הבאתי את הדברים על פי סדרם: קודם השיחה שנאמרה בשנת תקס"ו, ולאחר מכן השיחה שנאמרה בשנת תקס"ט. השוואה בין כתב יד זה לבין כתבי היד שתוארו בספרים "נוה צדיקים", "פעולת הצדיק" ו"אומן, כך נפרצה הדרך" ראה נספח ג כתבי היד, חלק א.

כתב יד שיחות מאנ"ש

כתב יד זה מצוי בתוך מחברת שורות בכריכה קשה. בשער המחברת רשום: "שיחות מאנ"ש ונוסף על כך גם 'מגילת סתרים' מכתיבת יד מוהרנ"ת ז"ל". שם המעתיק ושם האדם שעבורו נעשתה ההעתקה היו רשומים, אך נמחקו בכוונת מכון. רובו של כתב היד "הועתק מכתבי יד וחבורות של הרב ר' נתן ליברמנש שליט"א".⁷⁵ אך יש גם "שיחות שהועתקו מכת"י הר' משה גלידמן ז"ל ושיחות שנשמעו מיבלחט"א [ייבדל לחיים טובים ארוכים] ר' לוי"צ [לוי יצחק (בנדר)] שליט"א".⁷⁶ בחלק העליון של הדפים שבהם כתובה מגילת סתרים רשום "מגילת סתרים" שהועתק מכ"י הר"נ ליברמנש שליט"א".

בכתב יד זה מצויה אך ורק מגילת סתרים השנייה, שנאמרה ביום ו', ערב שבת קודש, ח' במנחם-אב תקס"ט.

בהקדמה למגילת סתרים ישנם שינויי נוסח קלים מכתב יד טפליקר שבידינו, מלבד ההבהרה ש"העתקה הזאת נעתק מהעתקה אשר הועתקה מכרך אחד מספר 'חיי

⁷⁴ כך גם נראה מתוך דרך רישום המעשה העוסק בר' יוסף שלמה מקאנדיע. מחבר הספר "אליס", מעשה שכבר נדפס בספר כוכבי אור (תשכ"א), חלק מעשיות ומשלים, עמ' כט. מעשה זה אינו חלק ממגילת סתרים, אך נרשם מאחורי דף השער של מגילת סתרים והוא רשום בצפיפות רבה כדרך ההעתקה של ספר ההשמטות מחיי מוהר"ן ולא כדרך העתקת מגילת סתרים. ניסיון לקשר בין תוכן המעשה לבין מגילת סתרים נעשה על ידי יוסף וייס; ראה וייס, מחקרים, עמ' 213.

⁷⁵ ר' נתן ליברמנש, מהמשפיעים הידועים בכרסלב היום, היה חבר בוועד העולמי של חסידי כרסלב.

⁷⁶ נפטר בשנת תשמ"ט.

מוהר"ן אשר היה אצל ר' נפתלי ז"ל ובכרך ה'יה כתיבת ידי מוהר"ן ז"ל. ללמד שלעניי המעתיק עמדה העתקה קודמת, והוא עצמו לא ראה את הספר שהיה אצל ר' נפתלי ובכתיבת ידו של ר' נתן.

לאחר סיום מגילת סתרים והערות המעתיק על מקורותיו, באותה שורה עצמה וללא רווח מיוחד ישנה תוספת דברים הנפתחת ב"ואני שמעתי מר' אברהם בר"ג מטולטשין שאמר...". כאן אנו מוצאים במלואם את דברי ר' אברהם בר"ג מטולטשין, שהובאו באופן מקוטע ומצונזר בספר "נוה צדיקים".⁷⁷

מכאן ניתן להסיק שישנו שורש משותף להעתקה המובאת ב"שיחות מאנ"ש" ולהעתקה שהייתה לפני ר' נתן צבי קעניג שמבדיל אותן מכתב יד ר' אלטר טפליקר שבידינו.

בהעתקה זו של מגילת סתרים חלק גדול מראשי התיבות פתוחים ומשולבים בגוף הטקסט בלי שנוטר סימן לכך שבמקור הם הובאו בראשי תיבות בלבד. חלק אחר מראשי התיבות נשארו כראשי תיבות, אך לאחריהם מובאת פתיחה של הקיצור בסוגריים. פתיחה של חלק נוסף מראשי התיבות נעשית בהערות שוליים בתחתית העמוד. לעתים היה המעתיק מסופק בשאלה איך לפתוח ראשי תיבות, והוא צירף סימן שאלה או את המילה כנראה. ניתן לראות שישנם מקומות שבהם המעתיק התלבט בפענוח ראשי התיבות: הוא פתח תחילה את ראשי התיבות באופן מסוים ולאחר מכן התחרט, מחק וכתב מעל למחיקה את הפתיחה החדשה.⁷⁸ סימנים אלו מלמדים שפתיחת ראשי התיבות לא נעשתה על סמך מסורת בכתב או בעל-פה ששמרה את פענוח ראשי התיבות, אלא נעשתה מדעתו של המעתיק, שאת רשמי לבטיו ניתן לראות בהעתקה.

מהמחיקות ניתן לשער שגם בכתב יד ליברמנש עצמו עדיין היו ראשי התיבות ללא פתרון ועל כן המעתיק לשיחות מאנ"ש התלבט בפתרון כתב ומחק וחזר וכתב. מאידך גיסא הקרבה בין כתב יד זה לכתב היד שהיה לפני קעניג מעלה את האפשרות, שגם לפני מעתיק כתב יד ליברמנש הובאו חלק מראשי התיבות כאשר פתרוןם עמם, כמו שתיאר קעניג בנוגע לכתב היד שלפניו, ש"מפוענח הרבה ר"ת"⁷⁹ וחלק אחר נותר בראשי תיבות ואותו ניסה המעתיק לפענח בכוחות עצמו.⁸⁰ אקדים ואומר שלענ"ד בפתיחת ראשי התיבות שנעשתה בשיחות מאנ"ש נפלו

77 ראה לעיל ליד ציון הערה 47.

78 למשל, את ראשי התיבות ב"ב פתח המעתיק תחילה כבן-בנו, אך לאחר מכן שינה את הגו"ן הסופית והוסיף לה קו בתחתית שתהפוך לגו"ן רגילה והוסיף לצדה את האות ו, וכן מחק את המילה השנייה בנו וכתב מעל השורה בכורו, ובכך פתח את הסוגריים כבנו בכורו. ראה להלן כתב היד בנספח "כתב יד שיחות מאנ"ש", עמ' 232-234.

79 נוה צדיקים, עמ' עט.

80 חשוב לציין בהקשר זה, שהרב נתן צבי קעניג ז"ל הוא גיסו של הרב ליברמנש שליט"א.

טעויות רבות, וקיומן של הטעויות מחזק את הקביעה שהמעתיק פתח את ראשי התיבות מדעתו בלבד ושלא הייתה בידו מסורת בעל-פה המגלה את מה שהוסתר בכתב.

להלן יובא צילום כתב היד של ר' אלטר טפליקר, ולאחר מכן – הצעתי לפענוח הטקסט; בנספח ג (3) יובא נוסח כתב היד שיחות מאנ"ש.

חלק שני

מגילת סתרים

כתב יד ר' אלטר טפליקר והטקסט המפוענח